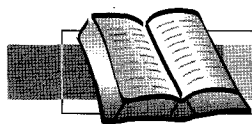


# De Saambinder

KERKELIJK WEEKBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN



## Meditatie

### Onze levensreis

*“En als hij reisde, is het geschied...”*

Handelingen 9 : 3

Wij zijn allen op reis. Die reis is begonnen toen we geboren werden en ze eindigt bij ons sterven. Dat betekent dat we het vertrekpunt van de levensreis wel kunnen aanwijzen, maar het tijdstip van het einde van de reis niet. Voor de één duurt de reis langer dan voor de ander. Dat is door God bepaald. We kunnen op deze reis ook van alles ervaren en meemaken. De één heeft een schijnbaar gemakkelijker reis dan de ander. Er wordt weleens gezegd: zijn of haar weg is enkel voorspoed, ze gaat over rozen. Het blijkt echter menigmaal dat de werkelijkheid anders is. Het doel van de reis waarheen we gaan, hangt af van de weg waarop we verkeren. De Schrift spreekt van een weg des levens en een weg des doods. Er is sprake van een brede en een smalle weg. De brede weg eindigt in de eeuwige dood, de smalle weg in de gewesten van de eeuwige zaligheid. Op welke weg wandelen wij, jongeren en ouderen? Waarheen reizen wij? Dat is een hoogst ernstige en levensbelangrijke vraag! We mogen die vraag niet naast ons neerleggen. Van nature wandelen we op de brede weg. Ontzaglijke zaak! Want immers deze weg voert al maar verder van God af. Deze weg gaat de tegenovergestelde richting van God. Op deze weg zijn we geboren. De apostel zegt dat de reizigers vreemd zijn van het leven Gods, vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende en zon-

der God in de wereld. Op die weg vinden we de dood. Het missen van God en de gemeenschap met God. O, hoe droevig is het met de mens gesteld die over deze weg reist. Het is een brede weg: je kunt in het midden ervan verkeren, zoals de brute goddeloze en de mens die van God niet weten wil, maar je kunt ook aan de kant lopen, op de grasstrook, in de berm. Daar vinden we vooral de godsdienstige mens, de kerkmens. Ze schudden misschien het hoofd over de goddeloosheid die zich op het midden van de weg afspeelt, maar ondertussen reizen ze dezelfde richting uit. Hebt u daar al erg in gekregen? Is dat al uw nood geworden? Is de smeekbede in uw leven al geboren of de Heere u van deze weg wil afbrengen? O, smeeke toch om van die brede weg afgebracht te worden. Vraag of de brede weg haar glans mag verliezen. Want van nature vinden we de brede weg zo slecht nog niet, we voelen ons er op thuis. We begeren ten diepste niet anders. Soms kan ons geweten ons verschrikken, dan staan we even stil, maar dat is meestal spoedig voorbij en we vervolgen onze reis. Ook Saulus van Tarsen voelde zich thuis op die weg. Hij meende zelfs dat deze weg de weg was naar de zaligheid. Totdat... vervuld werd wat we lezen in onze tekst. En dat wonder moet ook in ons aller leven plaatsvinden. Er moet een ontmoeting plaatsvinden. Dan kunnen we niet verder. De Heere

#### VAN DE REDACTIE

De Saambinder zal **niet** verschijnen op **28 juli a.s.** Gelieve hiervan goede nota te nemen, in het bijzonder met het oog op het aanleveren van opgaven inzake predikbeurten, kerkelijk nieuws en andere berichten voor plaatsing in het nummer van D.V. **21 juli a.s.**, dat dus voor **twee** weken geldt.

is vrij in Zijn leidingen en werkingen. Het gaat er niet in de eerste plaats om hoe de ontmoeting geschiedt, maar wel dát ze geschiedt. De wegen des Heeren zijn onderscheiden, maar ik moet leren hoe groot mijn zonden en ellenden zijn, hoe ik van al mijn zonden verlost worde en hoe ik Gode voor zulk een verlossing zal dankbaar zijn. Deze zaken heeft Saulus, maar ook Timotheüs. Simon Petrus, Lydia, de stokbewaarder geleerd. In ons aller leven moet waar worden: En als hij of zij reisde is het geschied. Waarachtige bekering is nodig, overplanting uit Adam en inplanting in Christus. We moeten stilgezet, omgekeerd worden. God de Heilige Geest is de Werkmeester van dit wonder. O, als die gezegende ontmoeting met de Levensvorst plaatsvindt, worden we geplaatst op de smalle weg die ten

#### Inhoud

Meditatie: Onze levensreis . . . . .	1
De schaduw vooruit (4) . . . . .	2
Eerst de Jood (slot) . . . . .	4
Mededeling Curatorium . . . . .	5
Commentaar: Krom liggen . . . . .	6
Een boek over het aanbod (1) . . . . .	7
Van Overzee:	
Bespreking of beleving . . . . .	9
Gods Woord over de ergnissen(10) . . . . .	10
Boekennieuws . . . . .	11
Kerknieuws . . . . .	12
Berichten . . . . .	13
Preekbeurten . . . . .	13

**DE SAAMBINDER**  
**Kerkelijk weekblad**  
**der Gereformeerde Gemeenten.**

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur: ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. A. Moerkerken,  
Händelstraat 1,  
2901 JC Capelle aan den IJssel,  
tel. 010-4472388, fax 010-4472263.

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.  
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal  
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerkelijk nieuws en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage  
Klooslaan 9, 2985 CK Ridderkerk  
tel. 0180-420865, fax 0180-423583

\*\*\*\*\*

Administratie en betalingen van  
**abbonementen**, adreswijzigingen,  
predikbeurten en beroepingswerk aan:

De Saambinder - abonnementen,  
Postbus 608, 3440 AP Woerden,  
tel. 0348-489900, fax 0348-483599.  
Postbankno. voor abbon. gelden: 64327.  
email: kbgg@cbgg.nl

\*\*\*\*\*

Alle **advertenties** aan:

Administratie van De Saambinder:  
J. Honkoop, Jan Willem Frisohof 53,  
2517 LA 's-Gravenhage,  
tel. 070-3514465, fax 070-3512718.  
Postbankno. 256686.  
email: saambinder-adv@klikSAFE.nl

\*\*\*\*\*

Advertenties € 0,50,- per mm.

Familieberichten

€ 0,40,- per mm.

Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk donderdag  
in bezit van de administratie te zijn.

Rouwadvertenties tot uiterlijk  
maandagmorgen 9 uur.

\*\*\*\*\*

Correspondentie-adres

Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker  
1233 Leffingwell Av, N.E.,  
Grand Rapids, Michigan,  
U.S.A. 49505.

\*\*\*\*\*

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling:

voor Nederland: € 11,- per halfjaar  
(te betalen per 1 april en 1 oktober  
d.m.v. een acceptgiro)

voor het buitenland:

Luchtpost:

Amerika \$ 56,-, Canada \$ 68,-.

Zeepost:

Amerika \$ 49,-, Canada \$ 59,-.

\*\*\*\*\*

De redactie kan niet aansprakelijk  
worden gesteld voor de inhoud van de  
advertenties en de ter recensie  
aangeboden boeken.

hemel leidt. Dat is een weg die naar God leidt, naar Zijn gemeenschap. Dan wordt ons hart geopend als bij Lydia, wordt onze wil omgebogen als bij Saulus, wordt ons leven op God gericht als bij Manasse. Ja, dan krijgt God weer een plaats. De wereld verliest haar glans, de zonde wordt gezien in haar godonterend karakter, de begeerten worden omgebogen. Er komt een nieuwe liefde tot God, tot Zijn Woord, Zijn dag, Zijn volk, Zijn inzettingen. O, dan gaan we onze schuld en dwaasheid bewenen. Dan wordt de ware ootmoed in het hart geboren. Dan krijgt onze reis een andere richting. Waar we lust in vonden, wordt een zware last.

Waar we geen belangstelling voor hadden, wordt een innig en diep begeren. Ja, alles wordt anders. De wereld gaat er anders uitzien, het doel van ons leven wordt anders. Er komt een andere vriendschap, andere interesse, andere verlangens. Nee, zulk een reiziger wordt niet vroom, maar wáár. God maakt Zijn volk eerlijk. "Ik beken, o Heere, aan U oprecht mijn zonden". Er

komt schuldbeleving en schuldbewening.

Kom, op welke weg reist u? Waarheen trekt uw hart? Heeft de ontmoeting met de Levensvorst in uw leven al plaats gevonden? Hebt u het voor God al mogen verliezen? Bent u er al achter gekomen wie u werkelijk bent: zondaar dat is doelmisser!

Nog is onze reis niet ten einde. Nog wordt de tijd dat we reizen genadetijd genoemd. O, zoek het toch niet langer in de wereld, op de brede weg, maar smee om deze gezegende ontmoeting waarvan onze tekst spreekt. Deze ontmoeting blijft niet zonder gevolgen: het pad der zonde mag dan door genade verlaten worden en de bede wordt geboren:

*Wend, wend mijn oog van d'ijdelheden af;*

*Verlevendig mijn hart door Uwe wegen;*

*Dat mij 't betreên dier paden vreugd' verschaft'.*

Alblasserdam, ds. B. van der Heiden

## De schaduwen vooruit

(4)

### Een allegorie

*We zijn bezig met een onderzoek naar de typen van Christus in het Oude Testament. Hij heeft immers eeuwenlang Zijn schaduwen vooruit geworpen! We zagen dat het vóór alles nodig is helder te krijgen wat we met woorden als type, schaduw en analogie bedoelen. Nu iets over de stijfiguur van de allegorie.*

Bij het woord allegorie moeten we goed oppassen! Juist hier stuiten we nogal eens op een spraakverwarring. Met zegt dan bijvoorbeeld: 'Die predikant deed aan allegorie!' Wat men bedoelt, is dat hij aan allegorese deed. Of men zegt: 'Wat vergeestelijkte de dominee die tekst toch mooi!' Nu, mooi vergeestelijken is iets onmogelijks. Vergeestelijken van de Schrift is altijd verdraaien van de Schrift – en daar is niets moois aan. Wat men waarschijnlijk wilde zeggen, is dat de predikant geestelijke lessen uit de tekst trok.

Daarom: wat bedoelen we precies als we over een allegorie spreken? Een allegorie is een metafoor. De lezer

moet het me maar niet kwalijk nemen als we even wat dieper op stijlvormen ingaan. We spreken in de exegese van *vergelijkingen*, *metaforen* en *allegorieën*. Een voorbeeld van een vergelijking in de Bijbel vinden we in Jesaja 32:2: *En die man zal zijn als een verberging tegen de wind*. Een volledige vergelijking bestaat uit vier onderdelen:

1. het onderwerp dat wordt vergeleken (hier *die Man*);
2. het beeld dat wordt gebruikt (*een verberging tegen de wind*);
3. het vergelijkingspunt, ook wel genoemd het 'derde van de vergelijking', in het Latijn het 'tertium comparationis', het scharnierpunt waar alles om draait (in dit geval de gedachte van de veiligheid);
4. tenslotte het verbindingswoord: in dit geval *als*.

Nu is het mogelijk zo'n vergelijking in te korten. In het bovenstaande voorbeeld zien we dat het derde onderdeel, het vergelijkingspunt, niet word genoemd. Maar de schrijver kan bijvoorbeeld ook het verbindingswoord weglaten. Zo zegt de dichter van Psalm

119: 'Uw Woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad'. Hij bedoelt natuurlijk: Uw Woord is áls een lamp voor mijn voet. Maar het kan nóg korter: een schrijver kan zowel het verbindingswoord weglaten als ook de zaak of de persoon die wordt afgebeeld. Dat gebeurt bijvoorbeeld in Lukas 13:32, waar de Heere Jezus van Herodes zegt: *Zegt die vos: zie, Ik werp duivelen uit...* Hij bedoelt natuurlijk te zeggen: 'Zeg tegen koning Herodes, die zo sluw is als een vos...' – maar Hij laat drie van de vier onderdelen van de vergelijking weg. Dan spreken we van een *metafoor*, en wel in de engere zin van het woord. In de Bijbel komen zulke korte metaforen heel veel voor: elke regelmatige bijbel-lezer zal dit weten. De oosterling was gewend in beeldende taal te spreken! Houdt men nu een metafoor *lang vol*, dan spreken we van een allegorie. In de buitenbijbelse literatuur is Bunyans *Christenreis* wel het bekendste voorbeeld van een allegorie. In de Schrift is het Hooglied van Salomo een acht hoofdstukken lang volgehouden metafoor. Heel belangrijk is dat wij goed begrijpen dat het *uitleggen van een allegorie* (vergeestelijken) van een *bijbelgedeelte!* Wie bijvoorbeeld in de dochters van Jeruzalem uit het Hooglied een bepaalde stand in het genadeleven waarneemt, bezondigt zich niet aan allegorese; hij verklaart een onderdeel van een allegorie. Wie echter aan de 'dochteren van Jeruzalem' uit Lukas 23 dezelfde betekenis probeert te geven, allegoriseert wél.

### **Allegorie en allegorese**

Het zal wel duidelijk zijn dat noch de juiste verklaring van een allegorie, noch die van een analogie, noch de typologische exegese aangeduid mogen worden als vergeestelijken ofwel allegorese. Wanneer bedrijft men *dán* allegorese? We zouden kunnen zeggen: als men een *grens* overschrijdt die men niet mag overschrijden. De vraag doet zich nu voor: *wanneer* overschrijdt men die grens? We kunnen niet ontkennen dat er altijd een subjectief element aanwezig is in het beantwoorden van deze vraag. De een is geneigd sneller te spreken van allegorese dan de ander. Voor een zekere vrijheid in deze mag ook wel ruimte zijn. Luther legt - bijvoorbeeld - Psalm 3 anders uit dan Calvijn en beiden zijn ons lief. Toch zou het een heilloze weg zijn met een beroep op de stelling dat

exegese nu eenmaal vrij is, het bestaan van elke grens te ontkennen. Dat exegese vrij is, zal waar zijn. De gereformeerde theologie heeft daar echter mee willen zeggen dat het leergezag van de kerk (van de paus!) de exegese niet binden mag. Deze uitspraak is gericht tegen Rome en *niet* bedoeld om willekeur in de exegese toe te laten.

Zoals gezegd: er is een *grens* die gezonde schriftuitleg scheidt van willekeurige allegorese. Waar ligt die grens? Heel belangrijk is dat men oog heeft voor de verschillende *stoffen* die men in de Schriften aantreft. Dat men in een verkeersreglement onder een weg een gewone weg verstaat, is voor ieder duidelijk. Dat de dichteres Jacqueline van der Waals met haar *Najaarslaan* iets anders bedoelt dan een gewone laan, is ook duidelijk. Waarom? Omdat men in het laatste geval te maken heeft met poëzie. Zo zal men goede argumenten moeten hebben om in de Schrift in een historische stof een metafoor of een allegorie aan te mogen wijzen. In profetische stoffen komen die stijlfiguren veel vaker voor. Een groot deel van het laatste bijbelboek bestaat uit metaforen. De vijf gladde stenen van David in 1 Samuël 17 en de dochters van Jeruzalem in Lukas 23 zijn echter géén metaforen. Wie daarentegen de getallen in het boek Openbaring letterlijk neemt, begaat de omgekeerde vergissing: zij zijn immers in hoge mate symbolisch bedoeld.

### **Maar Galaten 4 dan?**

Iemand zou nu als bezwaar kunnen opperen dat we op deze manier strenger dreigen te worden dan de bijbelschrijvers zelf waren. Allegoriseert immers de apostel Paulus ook niet in Galaten 4? Hij spreekt daar over de twee zonen van Abraham: één uit de dienstmaagd (Hagars zoon Ismaël) en één uit de vrije (Sara's zoon Izak). Dan zegt de apostel: hetwelk dingen zijn die andere beduiding hebben. Letterlijk staat er het Griekse woord *allégoroumena*. We behoeven geen Grieks te kennen om hier het woord allegorie in te horen. Paulus schrijft dan dat door de twee kinderen van Abraham de 'twee verbonden' worden betekend: het ene van de berg Sinai (het oude verbond van de wet) en het

nieuwe verbond van het evangelie. Bedrijft Paulus hier nu geen allegorese?

Men heeft hem dat vaak verweten. Of, als men zelf graag allegoriseert, heeft men hem erom geprezen en aan elke exegeet ten voorbeeld gesteld. We moesten maar geen van beide dingen doen, dacht ik zo. Want wat de apostel hier doet, is niet het allegoriseren zoals dat in de kerk in de loop der eeuwen is ingeslopen en onder anderen door een man als Origenes – we komen op hem nog wel terug – is bedreven. Eigenlijk zou men kunnen verdedigen dat de apostel in de oude geschiedenis van Hagar en Sara een *typologie* heeft gezien! Immers: we moeten nooit vergeten dat een kenmerkend verschil tussen een typologische en een allegorische verklaring hierin bestaat dat de eerste *de geschiedenis en ook de letterlijke betekenis van de tekst voluit ernstig neemt*. Voor degene echter die allegoriseert ofwel vergeestelijkt, doet noch de historische achtergrond, nog de grammaticale betekenis van de tekst iets ter zake. Het gaat hem alleen om de diepere zin die achter de woorden van de Schrift verborgen zou liggen.

Nu, één ding mag duidelijk zijn: Paulus neemt de geschiedenis van Abraham en zijn beide kinderen voluit ernstig! De kantteenaar raakt precies de kern, wanneer hij bij het woord *allégoroumena* opmerkt: '... dit is, die wel een ware historie of geschiedenis zijn, maar benevens die ook wat anders beduiden, als zijnde voorbeelden of afbeeldingen van geestelijke zaken, gelijk ook de koperen slang, het huwelijk van Adam en Eva, de doorgang der Israëlieten door de Rode Zee, de zondvloed...'. Wat Paulus in Galaten 4 heeft willen zeggen, is dat de beide kinderen van Abraham eigenlijk typen of voorbeelden zijn van de wijze waarop het Jodendom ('Jeruzalem dat nu is') denkt zalig te worden en de wijze waarop de in Christus gelovige ('Jeruzalem dat boven is') dat hoopt te mogen doen. Daarom vinden we in Galaten 4 geen willekeurige allegorese, maar een voorbeeld van een treffende typologie.

*(wordt vervolgd)*

Capelle aan den IJssel,  
ds. A. Moerkerken

## Eerst de Jood

(slot)

### De klip van de twee wegen

“Kan de kerk de weg van de synagoge gaan zien als een authentieke Weg des Heeren?” Deze vraag kwam aan de orde tijdens de eerste bijeenkomst van het O.J.E.C., het Overleg orgaan voor Joden en christenen in Nederland. De hervormde theoloog dr. Hans Jansen verweet de kerk dat zij de weg van het Jodendom al te lang had beschouwd als een dwaalweg. De kerk was blind voor het levende geloof van al die miljoenen Joden overal ter wereld die, staande in een duizenden jaren oude traditie, de sabbath en de feestdagen vierden. De kerk moet erkennen dat God met ieder zijn eigen weg gaat. Een weg met Israël en een weg met de kerk. Men benadrukt de bijzondere positie van Israël als volk van God op zo’n wijze dat het lijkt alsof Israël ook zonder Christus wel zalig kan worden. Als eerstgeboren zoon is dit volk reeds bij de Vader. Het gaat een eigen weg naar Gods Koninkrijk Christelijke theologen die in de ban van dit denken zijn, spreken soms openlijk van een twee-wegenleer. Of wat subtieler: men wijst deze leer af, maar men wil geen hand uitsteken tot redding van de beminden om der vaderen wil. God Zelf zal wel tot Zijn doel komen met Israël. Hij heeft ons niet nodig, zo heet het. Weer anderen gaan in de leer bij rabbijnen, soms uit onvrede met het kerkelijke belijden ten aanzien van de Godheid van Christus, de verdorvenheid van de mens en zijn eeuwige bestemming.

Veel zou te zeggen zijn over de zogenaamde twee-wegen-leer, maar als we denken dat er voor de Joden een andere weg is om met God verzoend te worden, dan gaan we tegen duidelijke uitspraken van de Schrift in. Sprak Jezus niet “Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij”? (Joh. 14:6). Wordt een mens zalig door het onderhouden van de thora of door de genade, die in Christus Jezus is? Het mag voor ons geen vraag zijn. “En de zaligheid is in geen Anderen; want er is ook onder den hemel geen andere

Naam, Die onder de mensen gegeven is, door Welken wij moeten zalig worden” (Hand. 4:12).

### De klip van het chiliasme

”Er is nauwelijks een onderwerp in de westerse theologie waarbij de dogmatiek zo duidelijk de resultaten van de exegeese naast zich neerlegt als bij het duizendjarig rijk”, aldus de *Studiebijbel*. De verwachting van een nieuwe wereld die zou aanvangen met de komst van het Koninkrijk van Christus, is in de gedachten van chiliasten nauw verbonden met de visie op Israël. Als Christus immers zal wederkomen, zal er een tijd van koninklijke heerschappij voor Israël aanbreken onder de Messias Jezus gedurende duizend jaren. Er zal een vreedelijk komen, waarin Jezus Christus heersen zal als een rechtvaardig rechter. De aanhangers van het chiliasme verwijten de kerk dat zij alles wat met Israël te maken heeft op de kerk toepassen: “... de beloften van heil, van vergeving en verlossing, van universalisme, van beperking van de macht van de boze”. “De zogenaamde ‘vervangingstheologie’ heeft Israël daar buitenspel gezet en geen plaats toegekend binnen de eschatologie, tenminste als het gaat over de terugkeer van het Joodse volk naar hun oude vaderland en de nationale bekering van het volk Israël. Nagenoeg alle aanhangers van de amillennialistische visie (dus degenen die de leer van het duizendjarig rijk niet aanhangen) hebben in dit opzicht met Israël afgerekend. Zij kennen geen bijzondere plaats meer toe aan het Joodse volk, maar zien de rol van Israël als beëindigd”, zo wordt het verwijt van de chiliasten aan de kerk wel samengevat.

Het zal duidelijk zijn dat we ons in dat verwijt niet herkennen. Het afwijzen van het chiliasme betekent niet dat we daarmee de bijzondere plaats voor Israël zouden moeten ontkennen.

### Visie in ontwikkeling

In de laatste decennia hebben de gedachten over de toekomst van Israël ook binnen de kring van de

Gereformeerde Gemeenten niet stilgestaan. Vele publicaties hebben het licht mogen zien door het werk van het Deputaatschap voor Israël. Bescheidenheid past ons echter. De apostel Paulus spreekt over een verborgenheid (Rom. 11:25). Wij kennen ten dele. Ook als het gaat om de plaats van Israël in het heilshandelen van God zullen we gedachtig moeten zijn aan Deuteronomium 29:29: “De verborgene dingen zijn voor de HEERE, onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen, tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet.” Dat wil niet zeggen dat we stil moeten zitten. Integendeel, biddend zullen we ook in dit opzicht onze roeping moeten verstaan. Dat betekent in de eerste plaats een voortgaande opdracht onder biddend opzien tot de Heere of Hij ons werk wil zegenen. Biddend ook als Paulus met de toegenegenheid van ons hart voor Israël. De ‘Puritan Hope’ moge ons daarbij leiden.

### Voortgaande opdracht

“Jullie christenen”, zei Pinchas Lapide op een conferentie in Duitsland, “jullie hebt in de loop der eeuwen al het mogelijke geprobeerd om ons, Joden, te bekeren. Met vervolging en dwangdoop; met middeleeuwse godsdienstgesprekken en inquisitie; in de vorige eeuw met jodenzending, en de laatste tijd ook met oecumenische dialoog. Maar de enige methode, die jullie eigen apostel Paulus jullie toestaat: het jaloers maken, kijk, dáár zijn jullie nou nog nooit in geslaagd!”.

Een beschamende uitspraak van een Jood. Pinchas Lapide duidt kennelijk op de uitspraak van Paulus in Romeinen 11:11 dat door hun (de Joden) val de zaligheid de heidenen is geworden “om hen tot jaloersheid te verwekken”. Dat was ook de begeerte van Paulus zelf. “Of ik enigszins mijn vlees tot jaloersheid verwekken, en enigen uit hen behouden mocht.” Maar God heeft toch geen mensen nodig om Zijn beloften aan Israël te vervullen? Nee, dat is waar. De Heere heeft geen mensen nodig. Maar Hij wil wel mensen gebruiken als middel in Zijn hand om Zijn Koninkrijk te doen komen. De Heere werkt middellijk. Dat wist Paulus ook. Het was ook zijn begeerte om de enige Naam tot zaligheid te verkondigen, eerst de Jood en ook de Griek.

Het afstand nemen van de vervangingsleer betekent niet dat we onze

## Mededelingen van het Curatorium van de Theologische School

Het Curatorium van de Theologische School, in vergadering bijeen op dinsdag 21 en woensdag 22 juni 2005, kan u het volgende mededelen. Na de gehouden examens is met ingang van maandag 27 juni voor de gemeenten beroepbaar gesteld:

Kandidaat G. van Manen  
Drie Minuten 10  
4413 GG Krabbendijke

De HEERE verlene hem de hulp en de leiding van de Heilige Geest, om uit de beroepen die op hem zullen worden uitgebracht, de gemeente in Zijn gunst van 's hemelswege aangewezen te mogen zien. Om vervolgens in de beoefening van de diepe afhankelijkheid van Hem, Die Zijn knechten roept, zendt en bedient, het werk in de gemeente te mogen verrichten.

Student J. van Belzen is bevorderd tot het vierde leerjaar. De studenten G. Heijkamp, M. Joosse en A.J. de Waard zijn bevorderd tot het derde

leerjaar. Zij mogen nu naast hun studie in de gemeenten uitgaan om te proponeren. De HEERE mocht hun rijkelijk de opening in Zijn Woord door Zijn Geest schenken; dan is er ook getuigenis van Gods werk in de gemeenten. Hij bringe naar Zijn eeuwig welbehagen verloren zondaren toe tot de gemeente die eenmaal zalig zal worden. Student B. Labee is bevorderd tot het tweede leerjaar. De Heere mocht hem en de drie studenten van het eerste leerjaar, K. Boeder, G. Bredeweg en J. van Rijswijk, die straks het nieuwe cursusjaar zullen aanvangen onder Zijn bewarende en beschuttende vleugelen dekken.

Het Curatorium is verblijd u deze dingen te mogen mededelen. De HEERE mocht in Zijn gunst aan onze gemeenten gedenken. Ondanks al onze afmakingen verblijdt Hij nog met Zijn Goddelijke daden. Het is nog tot bemoediging in het strijdperk van dit leven. De levende Jezus

bevestigt 's Vaders voornemen dat Hij met Zijn kerk zal blijven. De Heere mocht gedurig de hof van ons hart, onze gezinnen, onze gemeenten, met de ontdekkende bediening van de noordenwind van Zijn Geest doorwaaien, opdat de zuidenwind Zijn liefelijke vrucht mag openbaren. Dat die Liefste toch tot Zijn hof kwame en ate Zijn edele vruchten. Wat zouden wij daar toch goed mee zijn! Het gaat om de eer en de zaak van de Koning.

Mogen wij de arbeid aan onze Theologische School bij de voortduur in uw voorbede aanbevelen. Voor de uitgaven ten nutte van het onderwijs aan de opleiding van de aanstaande dienaren des Woords doen wij met vrijmoedigheid een beroep op uw milddadigheid.

Namens het curatorium,

ds. J.J. van Eckeveld, voorzitter  
ds. J.W. Verweij, secretaris

roeping ten aanzien van Israël zouden moeten verzaken met het argument dat God Zelf wel voor de verwerkelijking van Zijn beloften zal zorgen. Nee, juist het feit dat zij beminden blijven om der vaderen wil, moet ons bezetten met een hartelijke bewogenheid over het heil van de Joden. Paulus wenste wel van Christus verbannen te zijn voor zijn broederen, die zijn maagschap zijn naar het vlees. Hun toestand was hem een grote droefheid en een gedurige smart (Rom. 9:2,3). Zeker, God heeft hun gegeven een geest van een diepe slaap en ogen om niet te zien, en oren om niet te horen, tot op de huidige dag (Rom. 11:8), maar Zijn welbehagen gaat naar hen uit, om de eed die Hij de vaderen gezworen heeft.

Bij de vervulling van onze roeping ten opzichte van de Joden moeten we uiteraard – zoals altijd – beducht zijn voor een onheilige ijver. Al ons bezig

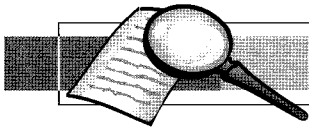
zijn moet staan in het teken van onze afhankelijkheid van de Heere. Het gebed "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?", mag niet ontbreken. Boston zegt in een preek over Zacharia 12:12 "Laat de bekering der Joden een onderwerp in onze gebeden zijn. Dat we voor de bekering der Joden de genadetroon mogen aanlopen als een waterstroom. Hebt u enige liefde voor de kerk en voor het werk der reformatie van de wereld? Hebt u een begeerte dat er een grote reformatie in de kerk zal komen, en het leven dat nu tot stilstand is gekomen, weer mag bloeien, een kerk die nu in groot verval is? Bidt dan om de bekering der Joden...!" "Bidt om de vrede van Jeruzalem" (Ps. 122:6).

### Tenslotte

In de wetenschap dat veel onbesproken moest blijven, heb ik geprobeerd rond-

om het thema 'de vervangingsleer vervangen' wat gedachten aan het papier toe te vertrouwen. Gods vinger schrijft de geschiedenis. Ook de geschiedenis van Israël. De volheid der heidenen zal komen, ook de volheid van Israël, in al degenen die liggen onder het zegel van Goddelijke verkiezing. Het zal eenmaal zijn een grote schare die niemand tellen kan. Dan zal de verborgenheid ontsluit worden hoe God Zijn beloften waar heeft gemaakt, Die Hij Zijn Knecht heeft gegeven: "Het is Mij te gering, dat Gij Mij een Knecht zoudt zijn, om op te richten de stammen van Jakob, en om weder te brengen de bewaarden in Israël; Ik heb U ook gegeven tot een Licht der heidenen, om Mijn heil te zijn tot aan het einde der aarde." (Jesaja 49:6).

Capelle aan den IJssel, ds. W. Silfhout



### Krom liggen

*“Amerika is in alle opzichten een land van eigen verantwoordelijkheid. Wil je katholiek onderwijs, protestants, islamitisch, joods? Ga je gang, do your own thing. Maar je zult er wel voor betalen. 20.000, 25.000 Dollar per kind. Per jaar. Opa’s en oma’s die krom liggen om hun kleinkinderen naar school te laten gaan”* (Charles Groenhuijsen, *Volkskrant Magazine* 11 juni 2005 pag. 9).

#### Stel eens...

Zou mevrouw Ayaan Hirsi Ali minister van Onderwijs en Wetenschap kunnen worden? Dat zou inderdaad, na de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2007, zomaar kunnen! Ook zou er een minister van D66 huize kunnen komen. De toekomst is altijd ongewis. Ongetwijfeld heeft mevrouw Hirsi Ali voldoende capaciteiten en politiek talent om deze taak met verve en deskundigheid te kunnen uitoefenen. Uiteindelijk is zij niet voor niets door het Amerikaanse weekblad *Time* tot een van de belangrijkste Europese politici verkozen. En niet zomaar sprak zij onlangs voor de Nationale Assemblee in Parijs over integratievraagstukken. Mevr. Hirsi Ali zal ook heel wat nieuw beleid op de rails zetten. Haar gedrevenheid zal daar zeker garant voor staan. Ook in de Tweede Kamer valt haar bijdrage op. De VVD heeft in deze mevrouw geen lichtgewicht in huis. Integendeel. Laten we er maar gerust van uit gaan dat deze mevrouw op enig moment wel minister zal worden. Maar hoe zal het, als zij minister van Onderwijs zou worden, gaan met het bijzonder onderwijs? U weet wel: al die scholen die er zijn op levensbeschouwelijke grondslag, de reformatorische, gereformeerde, protestants-christelijke, katholieke, evangelische, joodse en islamitische scholen. Tja, hoe zal dat gaan...

#### In de tang

Onmiskenbaar neemt de druk op het bijzonder onderwijs toe. De hele dis-

cussie over artikel 23 van de grondwet is slechts een symptoom van een diepgaande en ingrijpende ontwikkeling, de secularisatie en de ontzuiling van de Nederlandse samenleving. Het is ook een steeds voortgaande ontwikkeling. Uit allerlei zaken blijkt dat. Laat ik eens enkele dingen noemen. Recent is weer eens de aandacht gevestigd op de eindtermen voor het *biologieonderwijs*. De evolutieleer is volgens de overgrote meerderheid van de Tweede Kamer (100 van de 150 kamerleden!) eigenlijk de enige steekhoudende verklaring over de oorsprong van het leven op aarde. Andere gedachten zijn onjuist en mogen hooguit (als een soort reliek uit een duister verleden) in de godsdienstles aan de orde komen.

Over *medezeggenschap van bijvoorbeeld leerlingen* (een ander mooi en modern onderwerp) zijn de fronten ook aan het verschuiven. Tot voor kort konden reformatorische scholen dat nog een beetje op afstand houden (geen medezeggenschapsraad) maar dat lijkt gaandeweg ook steeds moeilijker. En tenslotte (om maar niet alles tegelijk te noemen) is er een vak *culturele en kunstzinnige vorming (ckv)*. De rijksoverheid bepaalt via kerndoelen en eindtermen (uitvindingen van de jaren 90 van de vorige eeuw!) wat er zoals aan kunst en cultuur op school onderwezen moet worden. U begrijpt dat de moderne cultuur (popmuziek, film, dans en toneel) daar ook bij hoort. En een poosje geleden zei de politieke leider van de VVD dat, wat hem betreft, het *geschiedenisonderwijs* ook aandacht moest geven aan deltawerken, profvoetballers en trainers. Wat profvoetballers en trainers met geschiedenis te maken hebben werd niet onmiddellijk duidelijk, maar voor je het weet staat in de kerndoelen en de eindtermen voor het geschiedenisonderwijs zoiets als: de leerling kent de belangrijkste profvoetballers in Nederland van de laatste tien jaren, hij kent de techniek en de speelwijze van deze spelers, hij is in staat om

opstellingen van elftallen te beoordelen en hij weet het aantal doelpunten en de clubs waarvoor zij hebben gespeeld. Een beetje flauwe gedachte natuurlijk, maar met de huidige samenstelling van de Tweede Kamer weet je het helaas nooit. Op allerlei manieren wordt het bijzonder onderwijs in de tang genomen. Gelukkig biedt mevrouw Van der Hoeven nog duidelijk tegenspel, maar bij mevrouw Hirsi Ali zal dat heel anders zijn. Godsdienst en alles wat daarmee verband houdt, staat dan in een verkeerde reuk. Dat is voor thuis en niet voor de straat, de school of de publieke ruimte. Het libertijnse denken gaat dan wellicht ook in het onderwijs volop zijn beslag krijgen. Dat zou zomaar kunnen. Een seculier onderwijsbestel met een seculiere moraal en een seculiere staat zien velen (ook in de politiek) als een zeer gewenst en noodzakelijk eindplaatje. Mevrouw Hirsi Ali en met haar heel veel andere kamerleden zijn de grote dragers van dit ideaal. Een ideaal dat in verschillende andere landen van Europa al min of meer functioneert overigens. Wat dat betreft loopt Nederland dus nog een beetje achterop...

#### Elders

Hoe staat het met het onderwijs aan kinderen in andere landen? In de grote Europese landen kent men staatsonderwijs. Daar zijn dus eigenlijk alleen maar openbare scholen. Tenminste: die scholen worden voluit door de overheid betaald. De andere scholen niet. Dat niet iedereen blij is met dit onderwijs bleek onlangs. In Duitsland bijvoorbeeld hebben enkele ouders bezwaren tegen het onderwijs op de scholen. We zullen hier maar (ter wille van de zedelijkheid) niet opschrijven waarover de bezwaren gingen (voorlichting over seksualiteit, occultisme en evolutieleer) maar schokkend was het allemaal wel. De ouders hielden in ieder geval hun kinderen thuis en gaven daar onderwijs. “Een moeder in Gütersloh, vlak bij Bielefeld, kreeg donderdag een boete van 300 euro opgelegd, omdat zij niet wilde dat haar kind naar een theatervoorstelling over dinosaurïers ging. Een ander echtpaar loopt om dezelfde reden het risico zes dagen in de cel te belanden. In het naburige Paderborn zijn anderhalve week geleden boetes vastgesteld tegen zeven uit Rusland afkomstige gezinnen. De baptistische ouders hebben in oktober vorig jaar hun kinderen - vijf-



tien in totaal - van de basisschool gehaald en verzorgen sindsdien zelf het onderwijs aan hun kroost”, meldde onlangs het *ND*. De ouders hielden hun kinderen thuis omdat zij “princi- piële moeite hebben met de inhoud van sommigen lesvakken op de Duitse scholen”. Thuisonderwijs is echter niet toegestaan in Duistland. Vandaar dat de ouders voor de rechter moesten verschijnen en boetes kregen opgelegd. Mogelijk komen ze zelfs in de gevangenis terecht. Schokkend!

In de Verenigde Staten van Amerika en het Verenigd Koninkrijk is het onderwijs ook goeddeels een staatsaangelegenheid. Omdat men in die landen een scheiding kent van kerk en staat, draagt het reguliere onderwijs geen christelijk karakter. Wel echter mogen ouders in die landen thuis het onderwijs verzorgen. “Homeschooling” (kinderen krijgen thuis onderwijs) is daar een bekend begrip. Voor het Verenigd Koninkrijk lopen de schattingen uiteen van 20.000 tot 100.000 kinderen. In de USA krijgt een veelvoud van kinderen via dit concept les. In Amerika is men op dit punt niet moeilijk. *Do your own thing!*

Homeschooling heeft echter wel een keerzijde. Het is niet gratis. Weliswaar is de regering van George W. Bush bezig hier wat verandering in aan te brengen, maar onderwijs in de VS kost geld. Veel geld zelfs. “Amerika is in alle opzichten een land van eigen verantwoordelijkheid. Wil je katholiek onderwijs, protestants, islamitisch, joods? Ga je gang, do your own thing. Maar je zult er wel voor betalen. 20.000, 25.000 Dollar per kind. Per jaar. Opa’s en oma’s die krom liggen om hun kleinkinderen naar school te laten gaan”, aldus Charles Groenhuijsen. Er wordt volgens Groenhuijsen, die vele jaren lang als verslaggever van de NOS in Amerika heeft gewerkt, heel wat geïnvesteerd in het onderwijs van de kinderen. Zelfs grootouders liggen er krom voor. Trouwens, het onderwijs in de VS behoort tot het beste van de gehele wereld. En de niet gesubsidieerde universiteiten zijn vaak de instellingen met de beste resultaten. Opmerkelijk! Niettemin zijn het natuurlijk wel heel forse lasten die ouders met kinderen moeten dragen. En in dat licht is het Nederlandse onderwijsstelsel wel even anders. Er liggen hier wellicht niet zoveel grootouders en ouders krom voor het onderwijs van hun kleinkinderen...

### **Krom liggen**

Het Nederlandse onderwijs bestel is uniek in de wereld. Elke richting in de samenleving mag zijn eigen scholen oprichten. Die vrijheid ligt verankerd in artikel 23 van de grondwet. Naast de openbare scholen zijn er ook bijzondere scholen. Dit stelsel is er niet zomaar gekomen. Het heeft veel strijd gekost. De schoolstrijd. Ook in Nederland hebben in de 19<sup>e</sup> eeuw mensen krom gelegen voor het onderwijs van hun kinderen. In de *Memorietafel van het Christelijk Onderwijs* (een lezenswaardig boek) geeft drs. T.M. Gilhuis daarvan treffende voorbeelden. Ontroerende dingen staan in dat boek. Bijvoorbeeld over docenten. “Daar had je Lemkes, die in Utrecht op de staatschool een betrekking als hoofd aangeboden kreeg tegen het in die dagen fabelachtige salaris van f 2000,- per jaar, maar deze schitterende aanbieding prijs gaf om in Alphen aan de Rijn een christelijke school te openen geheel op eigen risico. De vrienden van de christelijke school hadden hem daar als enige garantie gegeven: ‘Zolang wij te eten hebben, zult gij geen gebrek lijden’” (Gilhuis, pag. 141). Bijvoorbeeld over ouders en kinderen: “Als oudste van vier broers kreeg ik als leerling van de christelijke school (...) elke maandagochtend 2 dubbeltjes mee naar school... Dat was het schoolgeld voor de komende week. Jongens als wij wisten wat vader verdiende... als er geen werk was. Dan kreeg ik in plaats van 2 dubbeltjes een briefje mee en kwam er een streepje achter mijn naam. Zes streepjes ston-

den er eens in een winter achter elkaar...” (Gilhuis, pag. 140).

De schoolstrijd werd vele jaren lang gestreden en in 1917 kwam er een financiële gelijkstelling tussen het openbaar en bijzonder onderwijs. Inmiddels hebben we allerlei scholen. Het is een kostbaar pand. Maar liggen we daar (ook figuurlijk) krom voor? Is het bezit van eigen scholen ons nog wat waard? Het staat te vrezen dat de praktijk weleens heel anders kon zijn. Een willekeurige ledenvergadering van een van onze scholen spreekt wat dat betreft boekdelen! Erg veel betrokkenheid van ouders en docenten blijkt dáár vaak niet. Het is al mooi als er op een dergelijke avond 20 tot 30 % van de betrokkenen zijn. Op allerlei andere momenten kom je dat ook weer tegen. De betrokkenheid taant helaas. En als dat zo doorgaat dan zal het ook niet lang meer duren of een seculiere samenleving en een seculiere overheid maakt aan dergelijke voorzieningen een einde. Daar hebben we niet eens mevrouw Hirsi Ali voor nodig! Laten we toch zuinig zijn op het toevertrouwde pand. We kunnen het eerder kwijt zijn dan we denken. Laten we bovenal krom mogen liggen aan de troon van Gods genade opdat er ook in de toekomst in ons sterk geseculariseerde land wat ruimte zal blijven om samen met onze kinderen de Heere in vrijheid te dienen naar Zijn Woord. Het onderwijs heeft het voortdurende gebed en de intensieve aandacht nodig. En de zaak is het waard.

Amersfoort,

ds. W. Visscher

## **Een boek over het aanbod**

(1)

*Het aanbod van genade is een veelbesproken onderwerp, zo begint Van Es zijn boek. Dat hij een dik boek (704 blz.) over ditzelfde onderwerp heeft geschreven, moet wel een speciaal doel hebben. Over dat doel is Van Es in zijn inleiding duidelijk. Hij wil aantonen dat er rond 1760 een groep predikanten is geweest die op “bijzondere wijze een hernieuwde belangstelling toonde voor het ruim en onbekommerd preken van de vrijheid die er in Christus Jezus te vinden is”. Deze pre-*

*dikanten vormden samen een stroming die de naam van Nieuw Licht kreeg.*

Het aanbod van genade had altijd een plaats in de gereformeerde traditie. Ieder die de moeite neemt om oudvaders te lezen, kan weten, dat ze op een indringende wijze hebben aangedrongen achter de kudde, dat ze hun gemeenten ernstig hebben opgeroepen om te vluchten tot de genadefontein die God in Christus heeft geopend. Waarom nu juist een boek over dit onderwerp? De strijd over de inhoud

van de prediking, die zo tussen 1750 en 1800 is gevoerd, vertoont sterke overeenkomsten met de discussies in onze dagen, vindt Van Es. De auteur heeft dus niet alleen een historische studie willen schrijven, maar vooral een heel actueel boek.

### **Bewogen woorden**

Van Es wil met zijn boek aantonen dat de tweede helft van de achttiende eeuw een verandering in preekwijze te zien geeft. De preken worden minder leerstellig, de vormgeving is wat minder strak, er zijn minder geleerde betogen in te vinden. De hoorders worden directer aangesproken, in bewogen woorden opgeroepen tot bekering en hartelijk genodigd tot de zaligheid in Christus. De verandering in preekwijze sloot volgens Van Es aan bij de behoeften van kerkgangers. Zij wilden voedsel voor het hart. Dat vonden ze vooral bij Engelse predikers. Deze hadden een andere stijl van preken. Minder aandacht besteedden ze aan de verklaring van de tekst; vaak gingen ze snel over op de toepassing. Ze gaven, zo vat Van Es samen, meteen ruimhartig voedsel voor het hart. In Nederland ontstond op zijn beurt rond de Utrechtse hoogleraar G. Bonnet een kring van leerlingen die zich intensief bezighield met het vraagstuk van de prediking. Zij stonden een evangelieprediking voor waarin het aanbod van genade met grote ernst werd gebracht. Sterke nadruk legden zij op de gewilligheid van Christus om zondaren zalig te maken. Uit de preken van deze stroming heeft Van Es talloze treffende citaten gehaald en ze verzameld in zijn studie *Nieuw Licht*.

Van Es begint zijn boek met een schets van de Nederlandse kerkgeschiedenis van de achttiende eeuw. Het opkomende verlichtingsdenken kreeg scherpe reacties uit kerkelijke hoek. Zaken rond het geloof zijn door de rede immers niet te vatten. Ondertussen woekerde de strijd tussen Voetianen en Coccejanen nog een tijdje door. Volgens Van Es was het vooral de strijd tegen onrechtzinnigheid die zijn weerslag had op de prediking. "Het leek wel of men vaak niet durfde te preken zoals men wilde, omdat er dan snel een etiket van onrechtzinnigheid op hen geplakt zou worden. Daarom was het vaak het veiligst zich aan de geldende normen van uitleg te houden". Als reactie hierop, zo vervolgt Van Es, ontstond er behoefte aan een "levendiger Christusprediking".

### **Verzameling citaten**

Het grootste deel van het boek bestaat uit een verzameling van citaten van predikanten die in de tweede helft van de achttiende eeuw preekten. Van Es begint met Comrie. Van hem lezen we een goede dertig bladzijden met citaten. Ook uit de geschriften van de predikant J.C. Appellius en de Utrechtse oefenaar Th. Avinck heeft de schrijver veel geput. Van Es ziet Th.A. Clarisse als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van een ruime evangelieverkondiging. Een kleine 80 bladzijden van *Nieuw Licht* zijn gevuld met citaten uit de geschriften van Clarisse. Van Es noemt het als een opmerkelijk feit dat een geestverwant van ds. R. Kok drie preken van Clarisse opnieuw uitgaf.

Andere, meer of minder bekende namen die we in de studie van Van Es tegenkomen, zijn I. de Leeuw, P. Hofstede, J. Temminck, C. Brinkman (van de catechismusverklaring van Ferré en Brinkman) en J. Nupoort. Naast deze 'predikers van het Nieuwe Licht' vestigt Van Es de aandacht op een groep 'personen rondom het Nieuwe Licht'. Hij begint met de bekende Kralingse predikant Th. van der Groe en noemt verder onder anderen J.E. Voet (van de psalmberijming), R. Feith (de dichter van het lied 'Uren, dagen, maanden, jaren') en P. Curtenius.

### **Gunnend**

Het is natuurlijk ondoenlijk om van elke besproken auteur citaten op te nemen. Het zijn er talloze! Wat valt het op hoe gunnend deze predikanten van het Nieuwe Licht waren. Hoe hartelijk hebben zij de boodschap van het Evangelie gebracht, hoe hebben zij aangedrongen om te geloven, hoe hebben zij alles in het werk gesteld om bezwaren en tegenwerpingen te weerleggen. Om een indruk te geven heb ik voor deze bespreking het boek nog een paar keer op willekeurige plaatsen opengeslagen en genoteerd wat ik las. Dan krijgt u een beetje een beeld. We lezen dan eerst in Th. Avinck: "Maar nu, nu mag de machteloze moed grijpen, dat hij zal kunnen geloven, want het is God, Die het geloof werkt, Die dit krachtadig en vrijmachtig werkt en werken moet. En nu wordt deze genade ons aangeboden".

Uit de pen van Th.A. Clarisse vloeide de volgende vermaning: "Ja, het Evangelie geeft aan allen en een iegelijk, die onder die roepstem leeft, niet

alleen volkomen recht en vrijheid, maar het beveelt zelfs in de Naam van God en onder voorstel van zowel de belofte des levens als van bedreiging der verzwaring van verdoemenis, indien men ongelovig blijft, dat men zich langs de weg van aangeboden verlossing met God zal inlaten".

In zijn verklaring op Romeinen 5-8 schrijft G. de Haas: "Zodanig is het Woord der zaligheid, hetgeen u door het Evangelie gepredikt wordt, dat het u, wie u ook wezen mag, wanneer u maar oren heeft om te horen, en een hart om op te merken, zeer gemakkelijk valt, niet alleen, om dat Woord te belijden voor de mensen, maar ook, om het voor uzelf door het geloof te omhelzen".

In zijn afscheidspreek van Middelburg – opnieuw een willekeurige bladzijde opgeslagen – sprak G.J. Nahuys: "Zou dan God roepen en het niet menen? Zou Hij u tot Zich nodigen, en, wanneer u kwam, tot u zeggen: Ik heb u niet bedoeld? Zou Hij u de vrede aankondigen, en, wanneer u die wilde aangrijpen, u verstoten? O nee, ver van daar! Die tot Hem komt, zal Hij geenszins uitwerpen. Nu dan, wie is er, die in Gods gunst belang stelt? Die Zijn genade echt begeert?"

E. Kist tenslotte schrijft: "Wat moest ons dan sterker treffen, dan deze nodigende stem van de Heiland: Wendt u naar Mij toe, o gij alle einden der aarde, en wordt behouden. Wat kan de bedoeling van de Heiland met deze voorstelling zijn? Wat anders dan om ons te bewegen, om de hulp, die Hij ons aanbiedt, aan te nemen?"

Deze willekeurige voorbeelden kunnen ons genoeg overtuigen wat de inslag was van de prediking binnen de stroming van het Nieuwe Licht. Hoe gunnend. Hoewel Van Es geen predikant is, is het wel waar als hij in een voetnoot schrijft: 'Wat wordt een predikant toch gunnend als hij zijn hoorders als medezondaren ziet en zich niet geestelijk boven hen verheven voelt'. Wie zou niet elke zondag, tijdens elke preek begeren om te beleven medezondaar te zijn om als medezondaar, die zelf wel eens mocht drinken van het water des levens, dit zienvoedsel aan te prijzen?

### **Ontdekkend licht**

Van Es heeft vooral een studie willen schrijven over het aanbod van genade. Daarop heeft hij zijn citaten uitgezocht. Tegelijkertijd blijkt uit deze citaten dat predikanten uit de tweede



helft van de achttiende eeuw – hoewel niet in dezelfde mate – oog hadden voor de noodzaak van een grondige kennis van de ellende en de verdorvenheid van het hart, omdat Christus anders niet benodigd wordt. Het lijkt er overigens op dat deze overtuiging langzamerhand wat zwakker wordt.

Th. Avinck vraagt in de toepassing van een preek over de schenking van Christus in het Evangelie: "Hebt u deze gift in geloofseerbied aangenomen, gelovig omhelsd en u toegeëigend? Zo ja, dan moet u kennis hebben aan deze navolgende zaken. U moet bij ontdekkend licht van Gods Geest gezien hebben dat u aan Gods recht vervallen en de eeuwige vloek en toorn waardig bent. Ook, dat uw reden radeloze toestand, waarin u gevallen bent door de zonde, een schuldige, zondige en hulpeloze staat is, zodat u, indien er geen Borg in uw plaats tussentrad, voor eeuwig zou moeten omkomen. Heeft u dit niet gezien bij het licht van Gods Geest, dan hebt u ook nog nooit de noodzakelijkheid en dierbaarheid van Jezus' overgave gezien. Dan kent u uw belang in dezelfde nog niet". Van Es tekent in een voetnoot aan dat wat Avinck hier schrijft niet bedoeld is als voorwaarde. Daar zijn we het natuurlijk van harte mee eens. En toch wordt een prediking waarin deze zaken met deze ernst worden gezegd, in onze tijd wel eens voorwaardelijk genoemd...

Over Appellius schrijft Van Es: Hij schrijft dat men meer moet preken dat God een rechtvaardig Rechter is, Die toernt over de zonden en ze straffen zal. Appellius denkt dat het gebrek aan dit onderdeel van de prediking de oorzaak is, waarom zo weinig mensen ondanks het algemeen aanbod onvatbaar blijven voor Christus. Het Evangelie is niet alleen een aanbod van genade, maar ook een verkondiging van schuld.

### Onbevredigend gevoel

Het is een verdienste van Van Es dat hij een soort naslagwerk heeft geschreven over een tamelijk onbekende periode in de kerkgeschiedenis. Hij heeft de tweede helft van de achttiende eeuw, om zo te zeggen, ontsloten voor belangstellende lezers. Dat is zonder meer een prestatie, zeker voor iemand die theologie als een 'hobby' bedrijft. Het mooiste zou het geweest zijn als we hiermee de bespreking hadden kunnen afsluiten. Dat kan helaas niet. Hoeveel materiaal er ook is om te

overdenken, toch blijf ik na het lezen van dit boek met een onbevredigend gevoel zitten. Daarover een volgende keer meer.

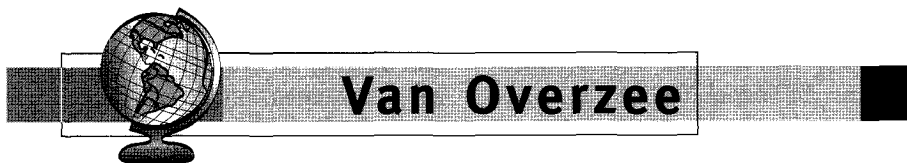
N.a.v. T. van Es, **Nieuw licht; de strijd om en de prediking van het**

**aanbod van genade in de periode 1750-1800; (Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen, 2005); 704 blz; ISBN 90 6140 904 7; € 34,90.**

(wordt vervolgd)

Middelburg,

ds. J.M.D. de Heer



## Bespreking of beleving

Onlangs hebben we in onze gemeente het Avondmaal weer mogen bedienen. Wat een wonder is het als de Heere betoont te willen afdalen onder een schuldig volk. En als daar 's avonds na de nabetrachting, nog wat van vernemen mag worden. Nu is er wel een verschil tussen een wonder *bespreken* of de *beleving* ervan. Met het eerste kunnen we goed overeind blijven en zelfs heel belangrijk, heel groot worden. Met het laatste worden we klein, onwaardig, komen we in het stof voor God.

*Bespreking of beleving*, wat een wezenlijk onderscheid is dat toch! Je kunt soms de grootste zaken horen bespreken, zonder dat het iets afdrukt, zonder dat het jaloers maakt. In de beleving kom je woorden te kort en kun je soms alleen maar zeggen: "Wat zal ik de HEERE vergelden voor al Zijn weldaden, aan mij bewezen?"

Ik hoorde vorige week nog een voorbeeld van dit verschil. Het verhaal was zo ongeveer als volgt. Het gebeurde vele jaren geleden dat een van Gods knechten op reis was om wat werk elders te verrichten. Hij moest gebruik maken van een veerpont om een van de rivieren over te steken. Dichtbij hem stond een man, kort van postuur, met grote vrijmoedigheid en bijzondere blijmoedigheid, naar het scheen, te roemen van het blij vooruitzicht dat hij had. Hij verlangde, zei hij, weg te mogen gaan, en alle vrees voor de dood scheen verre van hem te zijn. De leraar stelde het op een wat wonderlijke en zeker radicale wijze op de proef. Hij tilde het manneke op en hield hem even boven de rivier. Gevolg was angstgeschreeuw van een hevig spartelend persootje, dat plotseling alle

vrijmoedigheid verloren had. Hij had ruim gesproken, maar toen het erop aan kwam was er niets meer van overgebleven. Bespreking is nog geen beleving!

De ouden zeiden vaak: Je moet er de dood maar eens naast leggen. Het zal er zo op aan komen of het waarheid in het binnenste was. Nu kunnen ook Gods kinderen wel tijden hebben dat ze meer bespreken dan er beleving is. Dat ze, al redenerend, nog hun stand wat proberen op te houden. Het is gelukkig, als we weer eens waar gemaakt worden voor God. En als we dan beleven mogen dat de HEERE niet verandert, en dat Hij terugkomt op Zijn eigen Woord en werk. Ja, het moet er maar eens op aan komen, dan zijn we zulke helden niet. Al zijn karakters natuurlijk wel verschillend. Daar zijn er die een natuurlijke onverschrokkenheid hebben, terwijl anderen veel met vreesachtigheid te stellen hebben. Maar de Heere kan ook een vreesachtige wel eens goede moed doen hebben.

Het is jaren geleden, dat we iemand ontmoetten die daarvan iets in beoefening mocht hebben. Het was geen *bespreking*, maar *beleving* wat we die middag aantroffen. Het gebeurde in mijn studententijd, wel meer dan 30 jaar geleden. Je had het niet altijd zo breed in die tijd. Wat niet betekent dat het nu altijd zo ruim is. Als God Zelf niet wegen baande, deuren ontsloot, bergen vlak maakte en zeeën droog, wat zou er van terecht komen? Als Hij Zelf niet terugkwam op Zijn Woord en dat bevestigde, hoe zouden ze toch de reis door de woestijn kunnen voortzetten?

Nu, die middag was het ook niet zo

breed. Een vriend, met wie ik vóór mijn studietijd een paar jaar heb mogen dienen in de kleine gemeente waartoe we behoorden, vroeg me of ik zin had mee te gaan om een oudere weduwe die elders woonde, te bezoeken. "Even een onderbreking van je studie, dat is wel goed voor je," zei hij. Goed, ik liet me overhalen, hoewel ik, gezien de conditie waarin ik was, niet zo bijster veel zin had. Veel verwachting van dit bezoek had ik niet. Naast mijn broeder in de auto gezeten, op weg naar deze weduwe, zag ik hoe alles buiten er zo grauw uitzag; het was een donkere, regenachtige middag en van binnen was het ook grauw, koud en verkeerd.

Ik had al gehoord dat deze oude weduwe de boodschap had gekregen dat ze een ernstige kwaal had. Het leek zelfs spoedig sterven te zullen worden. Nu stond ze wel bekend als een vrouw die de Heere vreesde. Maar toch, ik zag het al voor me: een vrouw in grote nood en vrees, verslagen vanwege de tijding die ze kort tevoren ontvangen had. En als bij jezelf alles wat overhoop ligt, wat moet je dan toch bij zo'n verslagen mens gaan doen? Zo redeneerde ik tenminste. Die vrouw was wel door God opgezocht, zelfs uit de Roomse kerk gehaald en haar vijandschap tegen de leer van vrije genade was verbroken, dat was bekend. Maar het moet er maar op aan komen... en als de dood dan zo nabij schijnt te zijn. Bespreking houdt je dan niet meer overeind, dan is er meer nodig: geloof in beoefening, de beleving van Wie God in Christus wil zijn voor een trouweloos volk.

Zo kwamen we dan na een korte rit bij haar huis aan. Ze kwam zelf naar de deur. En - ik zal het niet licht vergeten - ze begroette ons met: "Ik ga naar huis! Ik mag nu gauw naar huis!" Er was verwondering, er was blijdschap en uitzien, en het drukte af, het gaf ook vreugde in mijn hart. Ze sprak goed van de Heere, en het gaf jaloersheid bij ons, toen we daarvan iets mochten horen, daar in dat huisje waar een gekende des Heeren woonde. Dat bezoek viel heel niet zwaar, maar het mocht daar zo meevallen. Wij behoeften haar niet op te beuren, zij bemoeidigde en verkwikte ons. Het was geen bespreking, maar beleving. Dan wordt God groot en goed, voor een zondaar die niet weet laag genoeg te bukken voor die goedertieren, getrouwe Koning .Ja, dan valt uiteindelijk ook zo'n bekeerde vrouw weg en wordt er

samen iets van beleefd: "Het is door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen."

Er werd onlangs nog iets van gesproken, na de dienst, toen we nog met sommigen samen waren. Daar werd iets teruggebracht van wat Hij jaren geleden eens afdrukte in het hart: "En tot de ouderdom toe zal Ik Dezelfde zijn, ja, tot de grijsheid toe zal Ik ulieden dragen; Ik heb het gedaan, en Ik zal u opnemen, en Ik zal dragen en redden" (Jes. 46:4). De grote Herder der schapen, de Heere Jezus, daalt niet alleen af in de ravijnen waar dat verloren schaap hulpeloos neerligt, maar als Hij het gevonden heeft, legt Hij het op Zijn schouders en draagt het terug... naar huis. Een aardse herder zou nog kunnen struikelen en z'n verloren

schaap laten vallen, naar deze Herder doet dat niet. Hij draagt en redt Zijn kinderen met al hun lasten, kruisen en verdriet. Hij draagt ze veilig en zeker naar Zijn woning. Hij brengt terug waar ze uitgevallen zijn. "Die Man zal niet rusten, tenzij dat Hij heden deze zaak voleind hebbe". Als daar iets van in de beleving mag zijn, geeft dat rust en vrede, in het vaak zo afgematte, moegestreden hart van Gods erfenis. Ben je daar wel eens jaloers op, jeugd, kinderen? Zoek de Heere nog, terwijl Hij te vinden is. Zoek Hem vroeg, en leer Hem ootmoedig vrezen. Hij is het waard, ook door jullie te worden gevreesd en geëerd.

Een hartelijke groet uit Michigan,  
ds. C. Vogelaar.

---

## Gods Woord over de ergernissen

(10)

### Zich ergeren aan Christus

Zich ergeren aan Christus, kán dat wel? Het antwoord is dat wij van nature niet anders doen. De Farizeeën en schriftgeleerden ergerden zich aan Christus en smaadden Hem. Ze zeiden (Luk. 15:2): "Deze ontvangt de zondaars, en eet met hen." Wat ze zeiden was waar. Gode zij dank! Wat zij zeiden was Evangelie, maar ze bedoelden het als een vloek. Ze waanden in hun blindheid dat Jezus verkeerd deed. Door die waan ergerden ze zich aan Hem en spraken afkeurend en verachtelijk over Hem. Zij namen ergernis aan Jezus, hoewel Hij geen ergernis gaf. Want de heilige Jezus, de Rechtvaardige, kán geen ergernis geven. Altijd doet Hij de wil van Zijn Vader, en altijd heeft de Vader een volkomen behagen in Hem. Maar de Farizeeën en schriftgeleerden hadden geen behagen in Hem. Zij veranderden in hun vijandschap de in Sion gelegde Steen, tot een Steen des aanstoots - voor henzelf! Zij maakten - voor henzelf! - van die beproefde Steen, die kostelijke Hoeksteen, een Rots der ergernis. Hun ergernis liep zo hoog, dat ze er alles aan hebben gedaan om deze Steen omver te lopen en in stukken te breken. Maar het tegendeel gebeurde. Zij stootten hun voeten op een vreselijk wijze en vielen zelf in

stukken.

Hij die zich ergert aan de oude paden (Jer. 18:15), ergert zich aan *de paden die de Heere behagen*. Al wie daarin wandelt, zal rust vinden voor zijn ziel (Jer. 6:16). Wee hem, die zich aan die paden stoot, want hoe zal hij ooit de ware rust vinden? Hij die struikelt in de wet (Mal. 2:8), struikelt in *de wet des HEEREN*, die volmaakt is, bekerende de ziel (Ps. 19:8). Wee hem, want hij hoe zal hij ooit bekeerd worden? Degene die zich stoot aan het Woord (1 Petr. 2:8), stoot zich aan *het Woord des levens* en *aan het Woord der genade* (Hand.20:32). Wee hem, want hoe zal hij leven, hoe zal hij uit genade zalig worden? Die Zich aan de Zaligmaker ergert, Hij stoot zich van *de Zaligmaker* af. Wee hem, want wie zal hem dan zaligmaken? Enkel rampzaligheid blijft voor hem over. Rechtvaardig overgegeven aan zijn eigen dwaasheid, struikelt Hij over de Weg, de Waarheid en het Leven - over de ware Weg ten leven. Aan hem wordt bevestigd dat Christus de ongehoorzamen is gezet tot een val (1 Petr. 2:8b; Luk. 2:34; vgl. Ps. 118:22; Jes. 8:14; Matth. 21:42; Joh.3:36; Hand. 4:11; Rom. 9:32,33). Het Evangelie is hem een reuke des doods ten dode. Hij kiest de dood, omdat hij Christus haat. Wee hem, dat Christus ooit in de wereld kwam! Het ware hem beter dat de

Zaligmaker er nooit was geweest. Want hij veranderde voor zichzelf de Zaligmaker in een Rots der ergernis, en de zaligheid in de verdoemenis. En dat is een dubbele verdoemenis, een dubbele rampzaligheid. Waarvan Jezus gesproken heeft in dat ontzaglijke woord (Matth. 21:44 en Luk. 20:18): "En op wie deze Steen valt, die zal verpletterd worden; en op wie Hij valt, dien zal Hij vermorzelen."

### Zalig is hij...

Niets is erger, dan zich aan Christus te ergeren. Door niets wordt men zo erg, als door zich te stoten aan Christus. *Hoe men zich aan Hem ergert, op welke wijze Hij de ongehoorzamen een Steen des aanstoots is – kort zullen hieronder enkele hoofdzaken worden genoemd.* Daarbij dient in het oog te worden gehouden, dat die hoofdzaken wel onderscheiden worden, maar eigenlijk niet te scheiden zijn, omdat het één zo nauw met het andere verweven is en samenhangt. Vraagt u zichzelf steeds weer af: hoe staat het met mij in deze dingen? En het woord van Jezus dat we lezen in Mattheüs 11:6, mocht voor eigen hart een woord des levens zijn of worden: "...zalig is hij, die aan Mij niet zal geërgerd worden."

### Geërgerd worden aan Christus vanwege Zijn geringheid

Ook in Nazareth deed Jezus wondertekenen en leerde Hij in de synagoge. In Zijn vaderland dus, waar hij bijna dertig jaar gewoond had en waar iedereen Hem kende (zo men dacht). O, wat waren ze verwonderd en ontsteld! Ze zeiden (Matth. 13:54b,55): "Vanwaar [komt] Deze die wijsheid en die krachten? Is Deze niet de zoon van de timmerman? En is zijn moeder niet genaamd Maria, en Zijn broeders Jakobus en Joses en Simon en Judas?" Ze konden het niet begrijpen dat Jezus zo deed en sprak, en helaas: groot wantrouwen woelde in hun hart. Want, zo zeiden ze, de *geringheid* van Jezus én deze wonderen en wijsheid, dat kan toch onmogelijk samen gaan! En vol ongelooft en wrevel keerden zij zich van Hem af – ze werden aan Hem geërgerd (Matth. 13:57a). "Maar Jezus zei tot hen: "Een profeet is niet ongeëerd dan in zijn vaderland en in Zijn huis. En Hij heeft aldaar niet vele krachten gedaan, vanwege hun ongelooft." Zoals men over Hem dacht in Zijn vaderland, zo dacht ook Nathanaël er over. Want het was dezelfde ergernis die hem deed zeggen

tegen Filippus (Joh. 1:47): "Kan uit Nazareth iets goeds zijn?"

Het is ook dezelfde ergernis die leeft in ons hart. Het is enkel genade als we Hem leren kennen als het Rijsje uit de afgehouden tronk van Isaï (Jes. 11:1). En als we door het geloof heerlijkheid lezen in hetgeen boven Zijn hoofd geschreven stond, toen Hij aan het vloekhout hing: Jezus de Nazarener, de Koning der Joden. We willen geen geringheid, maar zoeken grootheid. Net als de Joden, die de profetieën over het Koninkrijk Gods letterlijk uitlegden. De beloofde Messias, zo dachten ze, zou de troon van David beklimmen. Met kracht en macht zou Hij de Romeinen onderwerpen. En met een groot leger zou Hij de gehele wereld aan Zijn voeten brengen. Volk na volk zou zich aan Hem onderwerpen en alle koningen zouden Hem dienen! Maar dat nu het Koninkrijk Gods een geestelijk koninkrijk is, dat niet komt met uiterlijk gelaat – o, wat is het vaak een oorzaak van ergernis! Dat Koninkrijk heeft voor vleselijke ogen niets bekoorlijks. Zouden die eenvoudige mensen het bij het rechte eind hebben, en al die geleerde mensen het mis hebben? Zou hij, die vroeger een ketellapper was, werkelijk wel een gezant van Christus zijn? Is dat wel te geloven? Zou dat kleine groepje mensen de waarheid belijden, en zouden dus al die anderen de waarheid niet belijden? Wat? Die eenvoudige man een Koningskind? Woont God Zelf in die armelijk woning? Zo roeren zich vele tongen zich. Omdat evenzovele harten zich ergeren. Net als eenmaal in Nazareth.

Nee, niet dat geleerdheid, uiterlijke rijkdom en voorspoed niet samen kun-

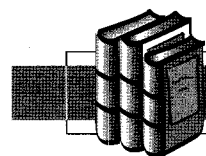
nen gaan met genade. De gemeente te Jeruzalem had enkele tienduizenden leden (Hand. 2 etc.). Abraham was rijk, evenals Jozef van Arimathea. Jozef was zelfs onderkoning van Egypte. Obadja had een voorname positie aan Achabs hof. Paulus heeft het nooit betreurd dat hij aan Gamaliëls voeten gezeten had. Wel hóe hij er gezeten had. Daniël was een zeldzaam bekwaam wetenschapper. Laten wij daarom niet doorslaan naar de andere kant. Alsof iemand geen genade kan hebben tenzij dat hij arm of ongeletterd is. Of dat iemand wel veel tegenslagen moet hebben, anders is het niet mogelijk dat hij de Heere vreest. Het is waar, doorgaans behoren tot Christus' onderdanen niet veel wijzen naar het vlees, niet veel machtigen en niet veel edelen (1 Kor. 1:26-30). Maar doorgaans toch wel enkelen, die hun broeders en zusters in den Heere tot een hand en voet zijn – om Christus' wil.

Maar het is waar: het dwaze der wereld heeft God uitverkoren, opdat geen vlees zou roemen voor Hem. En het kuddeke is klein, dat door Jezus wordt toegeroepen: Vrees niet, want het is uws Vaders welbehagen, ulieden het Koninkrijk te geven (Luk. 12:32). O, die ergernis aan Christus' geringheid! Ontelbaren reeds hebben zich afgewend van het lichaam van Christus, en dus van Christus Zelf, omdat uiterlijke heerlijkheid ontbrak. Bij de één duurde het langer dan bij de ander, maar zij stoten zich aan deze Steen, en vielen. Zalig is hij, die aan Christus, óók in dezen, niet geërgerd wordt!

(wordt vervolgd)

Barneveld,

ds. C. Hogchem



## Boekennieuws

**A. Otten en L. Vogelaar**  
**Vijf broden en twee visjes. De Groot Goudriaan, Kampen; 191 blz. ISBN 90 6140 8873; € 22,50**

In de jaren 1980-1982 wijdde de heer A. Otten, overleden 16 mei 1989, in de kerkbode van de Geref. Gemeenten te Rijssen, 34 artikelen aan het leven van oefenaar L. Wijting.

De heer L. Vogelaar heeft deze artike-

len bewerkt, in chronologische volgorde geplaatst, met veel nieuwe gegevens uitgebreid en van illustraties voorzien.

We kunnen in dit keurig uitgegeven boek vinden hoe de Heere Wijting op 19-jarige leeftijd een halt toeriep, kort na het overlijden van zijn vader ds. D. Wijting. De gemeente van Zeist heeft hij gediend, eerst als diaken, daarna als

ouderling. Van 4 september 1904 tot en met 1 juli 1906 was hij daar werkzaam als oefenaar.

Een groot gedeelte van zijn leven heeft hij in Rijssen doorgebracht, wel 32 jaar, tot de komst van ds. J. Vreugdenhil. Daarna heeft hij nog ongeveer 19 jaar als oefenaar in algemene dienst veel vacante gemeenten door het hele land mogen dienen.

Huiselijk leed is hem niet gespaard gebleven. Zijn eerste vrouw overleed in 1906. In 1955 werd hij voor de tweede keer weduwnaar. Ook van zijn kinderen zijn er geweest die hem voorgingen naar het stille graf. Broeder Wijting heeft in alle eenvoudigheid zijn leven en krachten mogen verteren in de dienst des Heeren. Niet minder dan 7.754 keer heeft hij de preekstoel beklommen.

Op zijn begrafenis zei ds. L. Rijkse dat hij als een Jojada geleefd had, die goed gedaan had in Israël beide aan God en Zijn huis.

We lezen dat een groot deel van Wijtings nageslacht de kring van onze gemeenten heeft verlaten.

Nu mag broeder Wijting al veel jaren juichen voor Gods troon.

Een tweetal preken van hem is verschenen in de prekenreeks Uit de Schat des Woords. Onlangs hoorde ik dat in een leesdienst de preek over Handelingen 2 : 36-39 gelezen was.

Eén opmerking wil ik nog maken: in het overzicht op blz. 159 mis ik de namen Oostburg en Aalborg.

Van harte aanbevolen.

Nieuwerkerk, ds. A.J. Gunst

**Ds. C.A. van Dieren, Nooddriftigen zal Hij verschonen. Uitgeverij Gebr. Koster, Barneveld, 171 blz. ISBN nr.: 90-5551-309-1; € 14,75**

Dit is alweer het zevende deel uit de prekenreeks over David dat is verschenen. Hoewel dit het tweede deel is als het over de volgorde van de reeds uitgegeven preken gaat. De meeste preken uit dit deel gaan over Mefiboseth en de weldadigheid die David om Jonathans wil aan hem doet. Ook kenmerken deze preken zich, evenals de andere delen, door hun helderheid en eenvoudigheid. De auteur komt in een schriftuurlijk-bevindelijke prediking op vanuit het eeuwige welbehagen Gods en de diepte van onze val om zo het wonder van de Goddelijke genade

in Christus des te heerlijker te doen schitteren.

Er wordt niet alleen gewaarschuwd voor de vele droggronden waarop de mens zichzelf kan zetten, maar ook worden de wegen die de Heere met Zijn volk houdt, vanuit de tekst verklaard. Zo wordt er de leiding gegeven aan het geestelijk leven van Gods kinderen in zijn onderscheiden standen. Nooit wordt de mens rust gegund in de vruchtelijke bediening van Christus. Het gaat om de kennis van Hem, Die de meerdere David is.

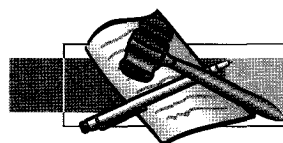
Zo lezen we op pag. 65: "Mensen, het rijden in de wagen geeft aangename tijden. Het spreken van Davids knechten geeft een ogenblik hoop op behoudenis, maar wat heeft Mefiboseth nodig? Wat hebben die ellendigen in zichzelf nodig? Niets kunnen ze meenemen voor David dan hun bestaan, hun afkomst, hun naam, hun verlamde benen. Wat moet er dan gebeuren? O, David moet zélf gaan spreken. Hij moet zelf het verbond in hun leven gaan openbaren en vanuit de Verbondsmiddelaar van vrede gaan spreken. Begrijpt u? De ritten in de koninklijke wagen kunnen wel koste-

lijk zijn en in het Evangelie kan veel gezien worden, maar ach, buiten de Verbondsmiddelaar en buiten Zijn spreken kan de vrees niet weggenomen worden".

In die weg gaat de Heere nooddriftigen verschonen. Veel meer zou er nog te zeggen zijn, maar de ruimte voor deze bespreking is daarvoor te kort. Ik zou zeggen: tolle lege, neem en lees. Ook voor onze jeugd is het echt niet moeilijk. De geschiedenis is eenvoudig, de geestelijke lessen die erin liggen zijn vele. Moge de Heere deze preken zegenen opdat er een volk gebracht zou worden uit Lodebar, het pesthuis, in de herstelde gemeenschap met Hem.

We zien uit naar de uitgave van nog meer preken uit het leven van David. De geschiedenis van David is zelfs na zeven delen nog lang niet uitgeput. Wellicht dat in de toekomst in het laatste deel een tekstregister van de preken kan worden opgenomen. Dit mede omdat er in dit deel preken staan opgenomen die chronologisch feitelijk in andere delen thuishoren.

Genemuiden, ds. E. Hakvoort.



## Kernieuws

### BEROEPINGSWERK

#### Beroepen:

Te Aalst:

ds. C.A. van Dieren te Rijssen-Noord;

Te Brakel:

kand. E. Adams te Michigan (USA).

### BEVESTIGING/INTREDE

#### DS. D. DE WIT

De kerkenraad van de Geref. Gemeente te Rijssen-West deelt u met blijdschap mee, dat ds. D. de Wit op D.V. **woensdag 6 juli** als herder en leraar aan onze gemeente verbonden zal worden.

De bevestiging vindt plaats in een dienst die begint om 14.30 uur. In deze dienst hoopt voor te gaan ds. C.A. van Dieren, consulent van onze gemeente. De intrededienst begint om 19.00 uur.

Beide diensten worden gehouden in de Noorderkerk, Molenstalweg 19 te Rijssen.

### MUTATIES KERKELIJK

#### JAARBOEK 2005

• Pag. 174, gemeente HENDRIK-IDO-AMBACHT

Scriba van de diaconie is nu: P. Klop, Van Renesseborch 55, 3341 RC Hendrik-Ido-

Ambacht, tel. 078-6820573.

• Pag. 208, gemeente MELISKERKE

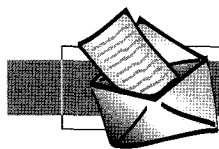
Sinds 15 juni 2005 is predikant van deze gemeente: ds. G.J.N. Moens. Zijn adres blijft voorlopig Patijnweg 16, 4461 LP Goes, tel. 0113-215056.

• Pag. 256, gemeente RIJSSEN-WEST

Predikant (m.i.v. D.V. 6 juli a.s.): ds. D. de Wit. Zijn adres is m.i.v. heden: Laan Oud-Indiëgang 175, 7463 CK Rijssen, tel. 0548-51 86 90.

### DOVENDIENST TE LISSE

Op D.V. **2 juli** hoopt ds. C. Neele voor te gaan in een aangepaste kerkdienst voor doven en slechthorenden. Deze dienst wordt gehouden in het kerkgebouw van de Geformeerde Gemeente te Lisse, Tulpenstraat 35 en begint om 15.00 uur. Horenden zijn eveneens hartelijk welkom.



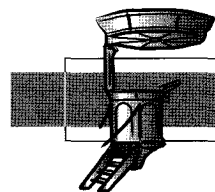
## Berichten

### VERKOPING TE OUDDORP

Het zendingswinkeltje te Ouddorp hoopt een verkoping te houden op D.V. **16 juli** in het Hervormd verenigingsgebouw Eben-Haëzer aan de Preekhillaan aldaar. De openingstijden zijn van 's morgens negen uur

tot 's middags half vijf.

Allerhande artikelen en etenswaren zijn te koop. De opbrengst is bestemd voor de kinderevangelisatie in de sloppenwijken van Guayaquil en Ecuador.



## Predikbeurten

### ZONDAG 3 JULI 2005

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Visscher en 14.30 uur ds. De Heer; Aalst 14.30 uur ds. Melis; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen aan den Rijn 10.00 en 16.00 uur stud. Heijkamp; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur leesdienst; Arnhem 10.00 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Barendrecht (in CGK; Voordijk 252) 13.30 en 19.00 uur leesdienst; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 uur ds. Bac; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 19.15 uur ds. Golverdingen; Bodegraven 15.30 uur ds. W. Harinck; Borssele 9.30, 14.00 en 18.00 uur stud. Van Belzen; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. Golverdingen; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Boogaard; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Deventer 10.00 uur ds. Kleppe; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. P. Blok; Doetinchem 9.30 en 15.00 uur ds. M. Karens; Drachten 9.30 (H.A.) en 19.00 uur ds. Hoogerland; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 19.00 uur ds. Kattenberg; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Vermeij; Enschede 15.30 uur ds. De Wit; Enter 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dijk; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. L. Blok; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. Hakvoort; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; 's-Gravenhage 10.00 uur leesdienst en 19.15 uur ds. Zippro; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Schipper en 14.00 uur leesdienst; Haamstede 10.00 uur stud. Joosse en 18.30 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 14.30 uur ds. Van Krimpen; Hilversum 15.30 uur ds. Terlouw; Hoofddorp 15.00 uur ds. A.B. van der

Heiden; Hoogeveen 9.30 en 15.30 uur ds. Tuinier; Houten 11.00 uur ds. Van der Net en 17.00 uur leesdienst; Kampen 9.30 en 15.00 uur ds. Tanis; Kamperland 14.30 uur ds. Schipper; Kapelle-Biezeling 9.30 uur ds. Hofman en 14.00 uur (H.D.) ds. Verweij; Katwijk aan Zee 18.30 uur ds. Neele; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Krabbendijke 9.30 en 14.00 uur leesdienst en 18.00 uur ds. Verschuure; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Leiderdorp 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Lelystad 19.00 uur ds. Schot; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Marknesse 19.00 uur ds. Tanis; Meliskerke 9.30 en 19.00 uur ds. Moens; Melissant 15.00 uur ds. C. Harinck; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Moerkapelle 9.30 uur ds. Paul (doventolk); Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. De Wit; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk 18.30 uur stud. Joosse; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. Schot; Oostkapelle 15.00 uur ds. Van Gelder; Opheusden 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. G. Pater; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Poortugaal 16.30 uur ds. Baaijens; Poortvliet 10.00 en 18.30 uur kand. Van Manen; Rhenen 10.00 en 17.30 uur ds. Veenendaal; Ridderkerk 19.00 uur ds. Silfhout; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 uur ds. Mol en 15.00 uur ds. Van Dieren; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rilland-Bath 9.30 en 18.30 uur ds. J. de Pater; Rotterdam-Alexanderpolder 19.00 uur ds. Clements; Rotterdam-Centrum 16.30 uur ds. Paul; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 en 17.00 uur ds. Mijnders;

Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur leesdienst; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur ds. Zippro; Sint Anna-land 14.00 uur ds. Brugge; Sint Philipsland 15.00 uur kand. Van Manen; Soest 9.30 en 19.00 uur ds. Terlouw; Spijkenisse 14.30 uur ds. P. Mulder; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur leesdienst; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. De Jongste en 14.30 uur leesdienst; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 15.00 uur ds. F. Mulder; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur leesdienst; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. Van Eckveld; Zwolle 9.30 uur ds. J. Karels.

### DINSDAG 5 JULI 2005

Aalburg 19.30 uur ds. Brugge; Aalst 19.30 uur ds. Van Dieren; Andijk 19.30 uur ds. W. Harinck; Dirksland 19.30 uur ds. De Jongste; Enter 19.30 uur ds. Hakvoort; Leerdam 19.30 uur ds. Spaans; Naaldwijk 19.45 uur ds. Clements; Nieuwer ter Aa 19.45 uur ds. Silfhout; Poederooyen 19.30 uur ds. Beens; Poortugaal 19.30 uur ds. Mondria; Poortvliet 19.30 uur ds. W.J. Karels; Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. F. Mulder; Spijkenisse 19.45 uur ds. Van Eckveld; Utrecht 20.00 uur ds. Hoogerland; Zwijndrecht 19.30 uur ds. B. van der Heiden.

### WOENSDAG 6 JULI 2005

De Valk-Wekerom 19.30 uur ds. Spaans; Hilversum 19.45 uur ds. Bakker; Katwijk aan Zee 19.45 uur ds. Gunst; Mijdrecht 19.30 uur ds. L. Blok; Oosterend-Texel 19.30 uur ds. Vermeij; Puttershoek 19.30 uur kand. Van Manen; Rijssen-West (in de Noorderkerk) 14.30 uur (bev. ds. D de Wit) ds. Van Dieren en 19.00 uur (intrede) ds. De Wit; Soest 19.30 uur stud. Van Belzen; Stolwijk 19.30 uur ds. Van Krimpen; Veenendaal 19.30 uur ds. Brugge; Westzaan 19.30 uur ds. Clements; Wolphaartsdijk 19.30 uur ds. Meeuse.

### DONDERDAG 7 JULI 2005

Berkenwoude 19.30 uur ds. Kleppe; Brakel 19.30 uur ds. Schreuder; Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur ds. De Heer; Enkhuizen 19.30 uur ds. Schot; Hendrik-Ido-Ambacht 19.45 uur ds. Verweij; Kruiningen 19.30 uur ds. Spaans; Nieuw-dorp 19.30 uur stud. De Waard; Ooltgensplaat 19.30 uur ds. Van Gelder; Opperdoes 19.30 uur ds. Silfhout; Ouddorp 19.30 uur ds. G. Moens; Oudemirdum 19.30 uur ds. G. Pater; Scherpenzeel 19.30 uur ds. Melis; Sprang Capelle 19.30 uur ds. De Jongste.

### EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

#### Alkmaar:

Evangelist G. Baan; kerkgebouw 't Wuiver

2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; diensten iedere zondag om 10.00 en 16.30 uur.

**Amsterdam:**

Evangelist J. Krijgsman; kerkgebouw Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Samenkomsten iedere zondag 10.30 en 17.00 uur.

Dagje Amsterdam? Bezoek dan eens onze evangelisatiepost. Open van dinsdag t/m zaterdag tussen 10.00 - 16.00 uur. Hartelijk welkom!

**Emmen:**

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-I te Emmen; diensten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

**Leeuwarden:**

Evangelist S. de Visser; kerkgebouw Achter de Hoven 2-c; diensten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

**Merksem:**

Evangelist A. van Setten; Prot. Kerk, Oude

Barreellei 64; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

**Tilburg:**

Evangelist H.J. van den Boogaart; kerkgebouw Offenbachstraat 105-107. Diensten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur. U bent hartelijk welkom in de BIJBEL-winkel van dinsdag t/m zaterdag, tussen 10.00 en 17.00 uur. Offenbachstraat 107.

## Advertenties

**BAKKEVEEN, in Friese Wouden (12 km van Drachten) t.h. keurige stacaravans.** Nog vrij 1/7 t/m 8/7 en na 19/8. 200/250 p.w. - v.a. 2/9 verhuren we zowat voor de helft van de prijs! Op **AMELAND** of **TERSCHELLING** is er nog vrij na 26/8. 0512-516096 [www.vdsluisvakanties.nl](http://www.vdsluisvakanties.nl).

The Art of Solid Innovation

**WESOTRONIC**

**Voor ieder gehoor een zuiver geluid!**

- ✓ Geluidsinstallaties
- ✓ Kerkteléfono (DKtel)

Wesotronic B.V.  
Barendrecht, Nunspeet  
Telefoon: 0180-621000  
[www.wesotronic.nl](http://www.wesotronic.nl)

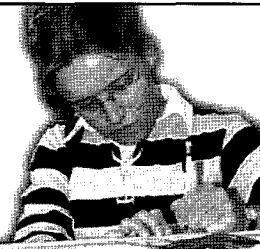
**Te huur** omg. Lunteren, Gem.Ede, voor vakantie. **Oud Veluws boerderijtje** met bedsteden en alle voorz. Voor het hele jaar., 6-7 pers. Tel. 0318 - 46 16 17 b.g.g. 06-11086298

**D.V. 5 juli boekenmarkt**, Andreasplein te **Katwijk aan Zee**. Tijd 14 uur tot 21 uur.

**D.V. 9 juli boekenmarkt**, bij WC de Hoge Wal te Rijssen (Theologie, lees- en kinderboeken enz.) Info: P. Helder, 0318-543570.



# Wie jubileert... wordt bedacht



## Donateursactie

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat het evangelisatiewerk vanuit de Gereformeerde Gemeenten begonnen is. Na Merksem openden door de jaren heen vijf andere posten haar deuren. Enerzijds is er blijdschap dat dit werk al die jaren gedaan mocht worden. Anderzijds moeten we constateren dat de noodzaak van evangelisatiewerk in ons land alleen maar toegenomen is. De ontkerstening zet ontzettend hard door. Daarom moet dit werk ook kunnen blijven voortgaan, het liefst zelfs uitgebreid worden. Daarvoor is veel geld nodig. Uw hulp is onmisbaar. Dit jaar een jubileumjaar. En wie jubileert... wordt bedacht! Wilt u vandaag begunstiger worden? Met uw hulp kunnen onze evangelisten hun werk blijven doen.

Mede namens hen hartelijk dank voor uw steun!

## Ja, ik steun het werk

Met een donatie van:

- 2 euro p/mnd.
- 5 euro p/mnd.
- 10 euro p/mnd.
- .... euro p/mnd.

Of ineens:

..... euro per jaar

Ondergetekende gaat akkoord met de voorwaarde dat het aangekruiste bedrag periodiek automatisch wordt afgeschreven. Deze afschrijving wordt zo spoedig mogelijk beëindigd na schriftelijke wederopzegging van uw kant.

**Naam:** dhr./mevr. ....

**Adres:** .....

**Pcode:** ..... **Plaats:** .....

**Bank-/Girorekening:** .....

**HANDTEKENING:**

Bon invullen en opsturen naar Dep. Evangelisatie. Antwoordnummer 2499, 3440 WB WOERDEN.



## begrafenisverzorging T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Dag en nacht bereikbaar.



Mozartlaan 13  
3131 ES Vlaardingen  
Tel. 010 - 4600509

**Woonruimte gezocht!** Voor werkende jonge verpleegkundige, v.a. sept. in Woerden of omgeving. Tel. 06-12661021.

Te huur **Nunspeet**: gezellige luxe stacaravan, 3 sl.k. op de Hofstee, nette bewoning, evt. 2 echtparen mogelijk, nog vrij vanaf 13 aug. 06-50410670.

## KLASSE MAAKT ONDERSCHIED

Stolk Orgels  
is hoofddealer van:  
Johannus - Eminent  
Domus - Ahlborn

**Stolk  
Orgels**  
tel.: 0180 - 31 56 52

Nieuwerkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55,  
Krabbendijke, Oostpolderweg 1  
Nederhemert Nrd., Ormelingstraat 36  
Beesd, Veerweg 14  
Papendrecht, Overtoom 18

UNIEK IN PRIJS

(tijdelijke) **Woonruimte gezocht** per 1 aug. voor werkende jongeman in de ruime omgeving van Krimpen aan de Lek. Tel 0623191480 email: sjhartman@gmail.com

Van generatie op generatie sinds 1855  
vertrouwd en betrokken

## WEVERS Begrafenisverzorging

Brederode 16 6669 GL Dodewaard  
Koningsstraat 14 4043 JB Opheusden

**Voor directe hulp in alle  
omliggende plaatsen**

Tel. 0488 41 10 55 of 44 15 90  
~ geen crematie ~

## RST Zorgverleners

KRAAMZORG

THUISZORG

RST Zorgverleners.  
600 zorgverleners staan voor u klaar!  
Voor identiteit en kwaliteit.

Bel voor informatie over kraamzorg,  
wijkzorg, gespecialiseerde  
verzorging, verpleging,  
(huishoudelijke) verzorging:  
0342 - 42 23 24.  
Of wordt zelf RST Zorgverlener!  
Reageer op: 0342 - 40 54 65 of  
info@rstzorg.nl.

Identiteit  
Kwaliteit!

Tel (0342) 42 23 24

Burg. Kuntzelaan 27-a • Postbus 154  
3770 AD Barneveld • Fax (0342) 42 25 50  
www.rstzorg.nl • E-mail: info@rstzorg.nl

Te huur: **woning in Ochten** van 16-7 t/m 30-7. Max. 7 personen. Tel. 06-30007653.



## NatuursteenHuis vakmensen vertalen uw wensen

Zandee & De Kuijper heet sinds kort NatuursteenHuis. Onveranderd is ons vakmanschap en onze persoonlijke service. Wij vertalen uw wensen in een gedenkteken van steen, glas of metaal of een unieke combinatie. Kijk ook eens op: [www.natuursteenhuis.nl](http://www.natuursteenhuis.nl)

Goes tel (0113) 216555

Den Burg tel (0118) 612579

Wij leveren ook leveringen buiten Zeeland

Zandee & De Kuijper

## Begrafenisverzorging Kina

Begravenissen in Capelle a/d IJssel  
e.o. D.W. Schipper, tel. 010-458 31 12.  
Wij verzorgen geen crematies.

## CHR. BEGRAFENISONDERNEMING G. WEGENAAR

Regentesselaan 43 Tel.: (0318) 52 66 41  
3905 GT Veenendaal Fax: (0318) 55 42 04

Wij verzorgen begravenissen in Veenendaal,  
Ede, Bennekom, Wageningen, Rhenen e.o.

Te huur **ruime vakantiewoning**  
in Zuid-Alberta, Canada,  
omgeving van Lethbridge.  
Prachtig gelegen, uitzicht op rivier,  
prairie en Rocky Mountains,  
dichtbij dorp en kerken.  
Voor inlichtingen 00-1403-553-4023.  
Hollands sprekend.

**Collectebonnen  
machinaal tellen?**  
vraag demo en/of referentie  
0548-515415

**Begrafenis Verzorging Tollenaar**  
Voltastraat 21, 4532 LG Terneuzen  
Tel. 0115-612554 - Geen crematies

Te huur: **kamer in Ochten** (Kesteren). Tel. 06-30007653.

## Boeder Scherpenzeel

### AMBTSKLEDING

Kostuums: 2 en 3 delig zwart - grijs - e.a.  
Preekjassen ~ Jacquets ~ Pantalons  
Streppantalons ~ Overhemden ~  
Stropdassen ~ Sokken ~ Overjassen  
Hoeden ~ Schoenen

Winkel:  
Dorpsstraat 229, 3925 KC Scherpenzeel  
Telefoon 033-2778899 / 033-2778068

Op afspraak ook Service aan huis!  
M 06 5321 5334

## ZOMERVOORDEEL

Neem mee op vakantie... of  
voor thuis: Drie preken op CD  
van ds J.J. van Ekeveld.

- Handel. 28 : 31  
Onverhinderd, een bemoedigend  
woord
- Handel. 26 : 28  
Bijna, het woord van Agrippa
- Handel. 24 : 25  
Later, het woord van Felix

In mooie CD-cassette voor slechts  
€ 7,50 (excl. verzendkosten).

Bel of mail: CDCopy Kapelle,  
(0113) 34 10 95 of [cdc Copy@eleos.nl](mailto:cdc Copy@eleos.nl)

CDCopy Kapelle is een onderdeel van DAC "De Werkplekke",  
Eleos, Stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg,  
[www.eleos.nl](http://www.eleos.nl)



Wij verzorgen begrafenissen in alle plaatsen op de Veluwe en in Rijssen en aangrenzende gebieden.

Geen crematies.

Ongeacht bij welke begrafenisvereniging of begrafenisfonds men is aangesloten.

## Begrafenisverzorging Vos

Aardhuisweg 74, 3888 MG Uddel  
tel. (0577) 401689, fax (0577) 401027

BEGRAFNISVERZORGING VOS - VERTROUWD VERZORGD

Wegens omstandigheden zijn er nog plaatsen vrij, ook in het hoogseizoen, op **camping "De Verborgten Hoek"**. Ruime plaatsen, nieuw sanitair, kindvriendelijk en activiteiten! Fam. Wierda-Tuinier, Bokkeleane 3, Harich, Fr. (dichtbij Oudemirdum). Tel. 0514-602065. [www.deverborgenhoek.nl](http://www.deverborgenhoek.nl).

## Vakantie op Texel

Rust en ruimte  
alle jaargetijden  
in eigen sfeer



**Bel 0222 31 83 91**

Te huur: **vrijstaande woning** op de Veluwe. Vrij wk 27 t/m 37. Tel. 0342-414308.

Nabij **BRUINISSE (ZLD)**: gez. minicamping **DE WELBLOK**. Boek nu met **KORTING** een mooie vakantie op Schouwen-Duiveland. Verhuur van caravans. T. 0111-482523 [www.dewelblok.nl](http://www.dewelblok.nl)

**€15.00**

Excl. portokosten



kijk ook op [www.dmp-records.nl](http://www.dmp-records.nl)

D.V. zat. 20 augustus is de officiële presentatie met samenzang in de Westerkerk. Appèlwoord evang. J. Krijgsman. Aanvang 19.30 uur. **Noteer alvast in uw agenda!**



MET UW AANKOOF STEUNT U HET EVANGELISATIEWERK IN AMSTERDAM

# Op vakantie naar Duitsland?

Neem een goed boek mee voor onze Oosterburen!

Mede dankzij uw steun zijn inmiddels 3 titels beschikbaar:

**Gebedsgestalten** van ds. F. Bakker,

**ABC des geloofs** van ds. A. Comrie

en een combinatieboek **Kort begrip** van ds. Faulkelius met

**Voorbeeld der goddelijke Waarheden** van ds. A. Hellenbroek.

Momenteel wordt met steun van de Gereformeerde

Bijbelstichting gewerkt aan de herdruk van een Psalmboek.

Ook is inmiddels de vertaling gereed van het boek

'De waarachtige bekering' van Thomas Watson.

U kunt de Duitstalige boeken met de nodige informatie bij ons bestellen:

**Stichting Vrienden van Heidelberg en Dordrecht**

Secr. M. Timmermans, Maasdijk 345, 4264 AN Veen

Telefoon: 0416 - 691788, fax 0416 - 697625

E-mail: [svvhed@kliksafe.nl](mailto:svvhed@kliksafe.nl)

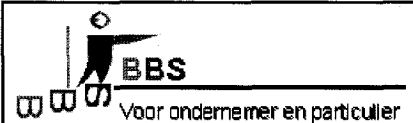
STICHTING VRIENDEN VAN

HEIDELBERG & DORDRECHT

Wilt u ons werk steunen?

**54.89.87.920**

Te huur in **Burgh-Haamstede**, **vak.woning**. Vrij wk 28 en v.a. wk 35. Tel. 06-51863047.



Bureau voor  
Budgetbegeleiding en  
Schuldhulpverlening

**Schulden . . . .**

Weet u er (als ondernemer) niet meer uit te komen?

Neem dan contact op met BBS

Ook dienstverlening aan

**diaconieën**

Vraag vrijblijvend informatie aan.

M. Meijering, Dorpsstraat 13,

4043 KK Opheusden

Tel. (0488) 44 21 47

Fax (0488) 44 03 99